

UDK 3.72.801

Bibliografijos, bibliografinės apskaitos mokymas ir bibliografinių gebėjimų ugdymas

Mona MADSEN

Informacijos studijų fakultetas, Danijos karališkoji bibliotekininkystės ir informacijos mokslų mokykla, Birketinget 6, DK 2300 S, Copenhagen, Denmark

Ižanga

Bibliografijos disciplina įeina į Karališkosios bibliotekininkystės ir informacijos mokslų mokyklos Kopenhagoje programą. Dar prieš keletą metų bibliografija buvo savarankiška mokymo sritis su specialiu bibliografijos mokslo kursu, kurį sudarė bibliografijos teorija bei metodologija, naudojimas bibliografiniais šaltiniais ir bibliografijos priemonių sudarymo metodai. Šie kursai vyko lygiagrečiai su katalogavimo, klasifikavimo ir dalykinimo kursais.

Po pastarųjų metų Karališkosios bibliotekininkystės ir informacijos mokslų mokyklos dėstymo programos pertvarkymo, taip pat įdiegus dabartinės bakalauro ir magistro programas, visas bibliografijos ir bibliografinės apskaitos kursas buvo sujungtas Informacijos studijų fakultete, ir šios disciplinos dabar sudaro privalomą ir fakultatyvų žinių organizavimo ir informacijos paieškos kursą.

Ši mokomoji programa sutelkia dėmesį į įvairių disciplinų tipologiją, teoriją ir metodiką. Tuo tarpu su konkrečiais darbais (pavyzdžiui, bibliografijos priemonėmis ir bibliografinių duomenų bazėmis) ir profesiniais standartais (pavyzdžiui, katalogavimo taisyklėmis) supažindinama tik pateikiant juos kaip pavyzdžius teoriniams ir metodiniams klausimams nagrinėti.

Mūsų orientacijos į teoriją ir metodologiją tikslas - nesusikoncentruoti į konkrečių veikalų ir profesinių standartų nagrinėjimą, o sudaryti sąlygas studentams išmokyti profesionaliai veikti dinamiškai kintančioje ir besivystančioje „informacinėje visatoje“, tiek tradicinėje darbo rinkoje - atliekant viešųjų ir mokslinių bibliotekų bibliotekininkų pareigas, tiek dirbant informacijos specialistais kitokiose organizacijose.

Bibliografijos sferos požiūriu tai reiškia, kad studentai sugebėtų identifikuoti, įvertinti ir naudoti įprastines bibliografijos priemones, kurios ir toliau atlieka svarbią informacijos paieškos priemonių paskirtį. Iš esmės šios priemonės identiškos tom, kurias žinome visą laiką, tiksliai šiuo metu dauguma jų egzistuoja elektronine forma. Be to, studentai šiuo metu turi sugebėti analizuoti ir pritaikyti daugelį priemonių, kurias pateikia internetas.

Dar vienas labai svarbus visuotinio bibliografijos ir bibliografinės apskaitos mokymo teorinio-metodinio pritaikymo elementas - pakelti studentų analitinę ir kritinę kompetenciją, kiek tai susiję su informacijos poreikiais ir profesinėmis, politinėmis bei ekonominėmis aplinkybėmis, sąlygojančiomis egzistuojančias informacines sistemas.

Informacijos paieška ir žinių organizavimas

Informacijos paieškos ir žinių organizavimo dalyko dėstymas susideda iš kelių privalomų kursų per pirmuosius keturis bakalauro programos semestrus ir fakultatyvinių bei specializuotų kursų per vėlesnius semestrus.

Kad šie kursai suteiktų bendrą parengimą ir deramą bendrųjų kvalifikacijų lygį, studentai privalo išklaušti kursą „Organizacija ir paieška: duomenų bazės ir tinklai“, kurio pirminis tikslas yra supažindinti su įvairiomis duomenų bazių sistemų rūšimis (inversiniai failai, sąryšiniai duomenų bankai) bei tinklais, įvairių duomenų tipų organizavimu, taip pat su įvairiais paieškos metodais (komandomis bei meniu režimu valdomomis sistemomis, navigacija), naudojamais tiesioginio ryšio duomenų bazėse ir internete.

Informacijos paieškos kurso metu studentai mokosi pritaikyti ir įvardinti informacinius leidinius apskritai, tiek spausdinta, tiek elektronine forma. Vis dėlto daugiausia dėmesio kreipiamą į elektronines informacijos sistemas ir šaltinius, esančius tinkle. Bibliografijos specialybės studentai privalo pažinti svarbiausias tradicinės bibliografijos rūšis (nacionalinės bibliografijos rodykles, universaliosios, šakinės bibliografijos priemones ir cituojamos literatūros rodykles bei katalogus), taip pat susipažinti su naujų rūšių informacijos darbais, kurie jungia bibliografinius ir faktografinius duomenis.

Kaip jau minėta, ypatingas dėmesys kreipiamas į rūšis, jų savybes ir taikymą informacijos paieškos ir informacijos analizės srityse. Bandomė specifinių sričių ribose pateikti studentams išsamias žinias ne tiksliai apie tipologiją, bet ir apie esamus konkrečius veikalus. Supažindiname su visa Danijos nacionalinės bibliografijos sistema, jos pagrindais ir struktūra, taip pat mokome suprasti ir įvaldyti valstybinės bibliografijos, kaip visuotinės bibliografinės apskaitos dalies, koncepciją.

Kursai vyksta įvairiomis formomis: tradicinį mokymą auditorijose keičia paskaitos, pratybos bei temų nagrinėjimas. Dalykai dėstomi tokia tvarka: 1) įvadinis informacijos paieškos pagrindų kursas, 2) informacijos paieškos ir inties kursas, kurio metu studentai perpranta visą procesą: nuo vartotojų informacinių poreikių analizės, tinkamų šaltinių atrankos ir paieškos strategijos iki naujų informacijos paieškos priemonių įvertinimo ir parengimo, 3) progresyvios informacijos paieškos kursas, per kurį studentai dirba vadovaudamiesi pažangiais paieškos metodais ir paieškos strategija internete bei įvairių rūšių duomenų bazėse, be to, šiuos metodus ir strategijas taiko informacijos analizei.

Kursų turinį galima būtų apibūdinti išvardijant pagrindinius mokymui iškelto uždavinius.

Žinios:

- informacijos gavimui ir informacijos paieškai taikomos teorijos ir metodai;

- informacijos šaltinių tipologija ir naudojimas;

- įvairių informacijos paieškos priemonių įvertinimo metodai;

- paieškos metodai ir paieškos strategijos, taikomos įvairių rūšių duomenų bazėse;

- informacijos rinkos organizavimas.

Igūdžiai:

- paieškos įvairių rūšių informacijos šaltiniuose planavimas ir vykdymas;

- įvairių informacijos paieškos priemonių įvertinimas;

- informacijos šaltinių turinio ir paieškos sistemų analizė ir įvertinimas;

- informacijos poreikių analizė;

- reikalingų informacijos šaltinių atranka pagal konkrečius informacijos poreikius;

- paieškos rezultatų įvertinimas pagal informacijos poreikius;

- pagrindinių informacinių tyrimų vykdymas;

- informacijos apdorojimas ir pateikimas.

Bibliografinės apskaitos samprata yra vienas iš svarbiausių privalomo žinių organizavimo (buvusio katalogavimo ir klasifikavimo) kurso dalykų. Kursas yra vedamas lygiagrečiai su informacijos paieškos kursu. Jis yra organizuojami tokia tvarka: 1) indeksavimo teorijos ir dokumentų pateikties kursas; 2) informacijos paieškos kalbų ir dalykinimo kursas; 3) informacijos sistemų projektavimo kursas.

Šių kursų turinį geriausiai apibūdina pagrindiniai mokymo uždaviniai.

Žinios apie:

- bibliografinius entitetus;

- indeksavimo metodus ir procesus;

- indeksavimo teoriją, svarbiausias problemas, istorinę raidą;

- funkcinius reikalavimus bibliografiniams įrašams;

- įvairių rūšių informacijos paieškos kalbas, struktūrą ir funkcionavimą;

- indeksavimo strategijos parengimą;
- bibliografinių duomenų organizavimą, aprašo ir dalykų duomenis;

- funkcinius reikalavimus bibliografinėms informacijos sistemoms;

- bibliografinių informacijos sistemų diegimą;

- įvertinimo metodus.

Igūdžiai:

- bibliografinių entitetų analizė;

- dokumentų pateikties funkcionalumo įvertinimas;

- informacijos paieškos kalbų projektavimas;

- klasifikacijos sistemų projektavimas;

- informacijos paieškos kalbų vartojimas;

- indeksavimo strategijos parengimas;

- įvertinimo metodų sudarymas;

- bibliografinių informacijos sistemų conceptualaus modelio sukūrimas;

- bibliografinių informacijos sistemų įvertinimas.

Po bendrojo privalomojo kurso vyksta fakultatyviniai kursai, kurių metu studentai specializuojasi ir gilina žinias, nagrinėdami įvairiais aspektais disciplinas, kurias dėstyti pradėta privalomojo kurso metu. Po to studentai turi pasirinkti informacijos paieškos ir žinių organizavimo discipliną iš dėstomų dalykų ar žinių sričių kurso, kuris nagrinėja būdus, kaip žinios ir informacija susiję su tam tikrais dalykais ar sritimis (socialinių, gamtos arba humanitarinių mokslų), kaip informacija sukurama, organizuojama, perduodama ir ieškoma. Per šiuos kursus studentai dirba tik su vieno dalyko pagrindiniais informacijos šaltiniais, apimančiais bibliografinės duomenų bazes, jų turinį ir taikymą.

Vėlesniu mokymo programos etapu taip pat galima pasirinkti specializuotus kursus, kurių metu studentai turi galimybę pritaikyti ir pakelti savo kvalifikaciją. Tai tokios svarbios bibliotekininkystės ir informacijos mokslo tyrimo sritys, kaip informetrija, informacijos paieška, relevantumo ir informacijos ieškojimas, bibliometrija ir vebometrija, vartotojo interfeiso kūrimas, informacijos sistemų kūrimas ir t.t.

Išvados

Bibliografinis kompetentingumas yra ypač svarbi bet kurio šiuolaikinio bibliotekininko profesinio pasirengimo dalis. Vis didesni reikalavimai šios rūšies kompetencijai keliama pasaulyje, kuriame informacinės technologijos suteikia mums daugybę prieigos prie informacijos galimybių, bet tuo pačiu metu informacijos priemonės ir jos organizavimo bei paieškos metodai nuolat atnaujinami. Nors terminas „bibliografija“ Karališkosios bibliotekininkystės ir informacijos mokslų mokyklos programoje pasitaiko labai retai, bibliografija ir bibliografinė apskaita, kaip dėstymo objektai, yra įtraukti į visus mokymo etapus. Bibliografijos žinios bei igūdžiai drauge su analitiniu ir kritiniu suvokimu yra vienas pagrindinių mokymo tikslų.

Iš anglų k. vertė A. Staskevičius